

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Macht der Machtlosen en global aCtIVISm: Baden-Baden en Karlsruhe

van Mechelen, M.

Publication date

2014

Document Version

Final published version

Published in

Metropolis M, tijdschrift over hedendaagse kunst

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

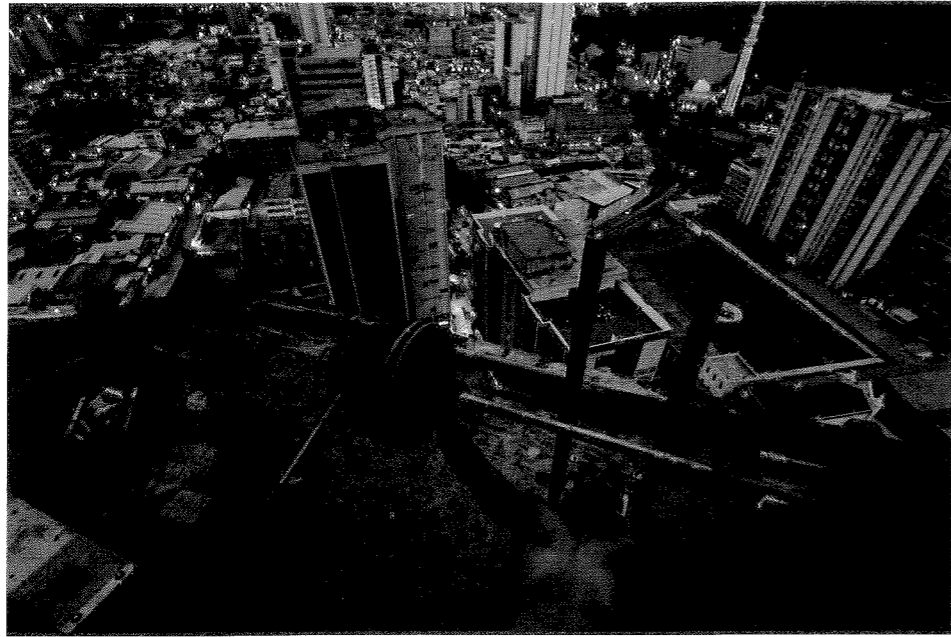
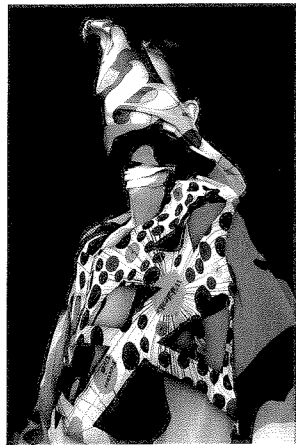
van Mechelen, M. (2014). Macht der Machtlosen en global aCtIVISm: Baden-Baden en Karlsruhe. *Metropolis M, tijdschrift over hedendaagse kunst*, 35(2), 92-93.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

1. Metahaven, Wikileaks, 2011-2013, foto voor de marketing van de merchandise van Wikileaks, courtesy Staatliche Kunsthalle Baden-Baden; foto Meinke Klein
2. Urban-Think Tank, uitzicht vanaf Torre David, 2013, courtesy Staatliche Kunsthalle Baden-Baden, foto Iwan Baan
3. Zaalvezicht global aCtIVISm, ZKM | Museum of Contemporary Art, foto Wootton, © ZKM | Karlsruhe 2013

Macht der Machtlosen en global aCtIVISm

Baden-Baden en Karlsruhe

Kunnen 'de machtelozen' het verschil maken? In Baden-Baden en Karlsruhe lijkt deze vraag met een volmondig 'ja' te worden beantwoord. De Staatliche Kunsthalle Baden-Baden blaast de spreuk van Václav Havel nieuw leven in met hun gelijknamige tentoonstelling: *Macht der Machtlosen*. Ook in de tentoonstelling *global aCtIVISm* in het Zentrum für Kunst und Medien-technologie Karlsruhe (ZKM) doen spandoeken het nog goed.

Je kunt het niet missen als je over de Lichtentaler Allee in Baden-Baden loopt: het maagdelijk witte Frieder Burda Museum, ontworpen door de Amerikaanse architect Richard Meier. Een museum voor klassiek moderne en naoorlogse schilderkunst, dat nu is leeggeruimd voor een tentoonstelling van Franz Gertsch. Eenmaal dichterbij zie je dat het museum door een corridor verbonden is met de Kunsthalle, haast een bunker vergeleken met het transparante museum van Meier.

De corridor verbindt twee verschillende werelden, vooral nu in de Kunsthalle de tentoonstelling *Macht der Machtlosen* te zien is. In het ene museum regeren de tijdloze genres en overheerst bij het publiek grote bewondering voor het technisch en beeldend vermogen van Franz Gertsch, een kunstenaar die in 1972 op documenta 5 nog opviel door zijn bij de tijd passende onderwerpen. In het andere museum hebben volgens democratisch principe tien kunstenaars en kunstenaarscollectieven elk een zaal ter beschikking voor hun invulling van de macht der machtelozen.

De context waarin deze tentoonstelling plaatsvindt, is opmerkelijk te noemen, want waar vind je zo'n concentratie van sporen van een rijk verleden en tegelijk van het nieuwe geld waarmee de Russen het oude *Kurort* Baden-Baden oververoveren. Tekenend zijn de vele opschriften in de stad in het Duits en het cyrillicsche schrift.

De curator van de tentoonstelling en directeur van de Kunsthalle, de Deen Johan Holten, heeft in de twee jaar die hij hier is aangesteld naam gemaakt. Hij stelt het functioneren van kunst in diverse

machtsconstellaties (de kerk en de hoven) ter discussie, en vooral hoe de kunst reageert op de actualiteit van crisishaarden in de wereld. Wat doet een kunstenaar daarmee en hoe moet een staatsinstelling als de Kunsthalle – een machtsinstituut an sich – daarmee omgaan? Holten brengt in zijn catalogustekst niet voor niets de meest geruchtmakende affaire van afgelopen Art Basel ter sprake. Toen 150 beursgangers zich het Favela Café van Tadashi Kawamata wilden toe-eigenen, eigenlijk bedoeld voor galeriehouders, verzamelaars en curatoren, werd een overmacht aan politie ingezet om het te ontruimen.

De meeste kunstenaars in de tentoonstelling zijn geen onbekenden, zeker niet in Nederland. Twee van hen zijn Prins Claus Fonds laureaten: Teresa Margolles (Culiacan, Mexico, 1963) en Rabih Mroué (Beirut 1967). Maja Bajević (Bosnië, 1967) was in 2012 in het Cobra Museum te zien. Metahaven (Vinca Kruk en Daniel van der Velden) doet mee met het Wikileaks project. Relatief veel kunstenaars stonden op Manifesta; sommigen op de Biënnale van Venetië of documenta.

Margolles bracht het puin (32 ton)

van één van de 115.000 leegstaande huizen in Ciudad Juárez, dat zij gekocht had om af te breken, naar Baden-Baden. Ze bouwde daarmee een lage muur diagonaal door een museumzaal. Meer werken zijn aan actuele of voorbije crisishaarden verbonden. In de video *The Pixelated Revolution* (2012) van Rabih Mroué, eerder te zien op DOCUMENTA (13), filmen Syrische burgers hun eigen dood. Egypte is vertegenwoordigd in de muurschilderingen met allegorische voorstellingen van Alaa Awad. Andere werken verwijzen vooral naar oude 'oorlogen', bijvoorbeeld de Balkanoorlog in het werk van Maja Bajević, dat een universeler statement maakt. Haar stoommachine tovert de betekenisloze woorden ('gebakken lucht') van politici tevoorschijn om die even later weer te laten oplossen. Of ze verwijzen naar problemen rond migratie en uitzetting zoals in Silke Wagners Volkswagenbusje, beletterd met *Lufttransa Deportation Class*, dat voor de ingang staat opgesteld.

Er zijn meer bekende projecten, bijvoorbeeld *Torre David* (2012) van Urban-Think Tank, over een nooit afgebouwde kantorenkolos in Caracas, waar mensen ingetrokken zijn

om daar te wonen in aanvankelijk zeer primitieve omstandigheden. Uitgebreide documentatie laat zien wat er allemaal gedaan is om de situatie te verbeteren. Urban-Think Tank ontving er tijdens de architectuurbienale van Venetië in 2012 de Gouden Leeuw voor.

Het gaat in *Macht der Machtlosen* bijna altijd om zware onderwerpen. Eén werk onttrekt zich daaraan: de uit snot gereconstrueerde barnsteenkamer van Christoph Faulhaber, verwijzend naar de op mysterieuze wijze verdwenen Bernsteinzimmer – een cadeau van koning Friedrich Wilhelm I aan tsaar Peter de Grote. Het snot kan ter plekke door de bezoekers met wattenstaafjes aangeleverd worden.

In het ZKM in Karlsruhe, gratis te bezoeken met een kaartje van de Kunsthalle Baden-Baden, zijn eveneens projecten te zien van kunstenaars of kunstenaarscollectieven die op zijn minst proberen 'het verschil te maken'. Enkele van hen doen aan beide tentoonstellingen samen met Jonas Staal) en Urban-Think Tank. Maar er zijn er meer die in deze categorie vallen. Ik denk aan Renzo Martens' *Episode III*

(2008) en *The Yes Mens The Yes Men Fix the World* (2009), of aan Mark Wallingers spraakmakende *State Britain* (2007), een herscheping van de overblijfselen van het tien jaar durende protest van vredesactivist Brian Haw voor het Londense Parlement, dat in *global aCtIVISm* aan twee uiteindes van het tentoonstellingstraject een muur vormt. Minder bekend is het fietsproject van de Franse kunstenaars Christoph Wachter & Mathias Jud, *GLM (Grassroots Local Meshnet)* (2013), waarmee zij internet daar brengen waar men ervan is verstoken en zo voorkomen dat hun levens 'verloren levens' (Zygmunt Bauman) worden.

Waar het twee jaar geleden bij de verwante voorganger van deze tentoonstelling, *The Global Contemporary*, nog ging om de individuele kunstenaar of het kleine collectief, is dit nu niet het geval, *global aCtIVISm* is een tentoonstelling die verdichting als vormgevend principe heeft gekozen. Als ware het een plattegrond met een rondweg, straten, stegen en kleine pleinen. Het lijkt een situationistische *dérive*. De tentoonstelling documenteert veel acties, van spandoeken tot vele beeldopnamen.

Curator Peter Weibel spreekt van *Artivismus*, van performatieve interventies en performatieve democratie, en accentueert zo behalve de rol van de kunstenaar vooral ook die van de burger.

Barrières tussen kunst en leven, kunstenaar en burger worden naar zijn overtuiging steeds meer geslecht. Anders dan in de jaren zestig en zeventig komen de werken nu voort uit een individuele motivatie, maar ze opereren tegelijkertijd op wereldschaal dankzij de nieuwe communicatiemogelijkheden. *Global aCtIVISm* brengt dit letterlijk in kaart, met veel aandacht voor acties van kunstenaars en collectieven in Rusland (Pussy Riot en Kiss my Ba), Oekraïne (SOSka en Sasha Kurmaz) en Noord-Afrika (Faten Rouissi en Bahia Shebab). De meeste acties vonden in de afgelopen twee jaar plaats, maar er zijn ook oudere bij, zoals die van de Tank Man op het Tiananmenplein. Duitsland en zelfs Nederland ontkomen niet aan de greep van het hedendaagse *global aCtIVISm*. *SoYouThinkYouWillDance* (2012) van Stop the Traffik heeft internationaal de aandacht getrokken met een clip op youtube waarin vrouwen te zien zijn achter rood aangelichte

ramen (de Amsterdamse Wallen?). Hiermee kaart men de valse beloftes aan vrouwen uit de Balkan aan die, eenmaal in Nederland, al snel in de prostitutie belanden.

De positieve energie die uit de tentoonstelling in Baden-Baden spreekt en uit enkele van de werken in Karlsruhe staat in schril contrast met de ironisch klinkende maar eigenlijk heel cynische uitspraak van Greenpeace op een groot geel spandoek dat een derde muur rond de tentoonstelling *global aCtIVISm* vormt: 'wäre die Welt eine Bank, hätte ihr sie längst gerettet!' Ja, wanneer de wereld een bank zou zijn, dan waren de vrouwen geen prostituees geworden, was Pussy Riot niet achter de tralies verdwenen, waren de textielarbeiders in Bhopal eerder en beter geholpen. De werkelijkheid is een andere. Ik denk dat de meeste bezoekers aan *global aCtIVISm* dat wel weten.

Marga van Mechelen doceert kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam